

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(Суми, 28 січня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

Таким чином, проведений аналіз вказує на доцільність вирішення як глобальних завдань відновлення довіри до судової системи, забезпечення її належного функціонування, так і спеціальних завдань щодо формування належних, ефективних способів судового захисту прав споживачів у сфері мікрокредитування. Вирішення зазначених завдань сприятиме сталому розвитку ринку фінансових послуг, нівелюванню диспропорції між правовими спроможностями споживача фінансових послуг та фінансової установи.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень п.п. 22, 23 ст. 1, ст. 11, ч. 8 ст. 18, ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями ч. 4 ст. 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг) від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-11#Text>.
2. Дані ГО «Інститут прикладних гуманітарних досліджень».
URL: https://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2021/03/Public_Trust_Barometer_Report_1st_Stage_2020_UKR.pdf
3. Постанова Великої палати Верховного Суду від 21.03.2018 у справі № 761/24881/16-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73054749>.
4. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 1 грудня 2005 року № 3161-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
5. Мікрокредити: досвід споживачів. Звіт за результатами дослідження ринку мікрокредитування. Квітень? 2021. Київ: Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/04/Payday-Lending-Consumer-Experience_Report-April-2021_ua.pdf.
6. Рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 4 січня 2022 року у справі № 755/4973/21. Єдиний державний реєстр судових рішень.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102436402>.

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ МОДЕЛЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Семіног С. В.

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

Сучасний світ знаходиться в стані інтернаціоналізації економік різних країн, чим більше країна має прагнення до інтеграції в світову економіку, тим більше спостерігатиметься прогрес та стабільність її внутрішнього простору. На сучасному етапі розвитку України процес адаптації законодавства з регулювання ринків фінансових послуг до європейських стандартів є надзвичайно актуальним, оскільки саме правове забезпечення сприяє ефективному розвитку української економіки.

Адже, на нашу думку, до процесу адаптації законодавства України до міжнародних стандартів, необхідно підходити з прагматичної точки зору, з одного боку, зосереджуючись на забезпеченні в країні уніфікованої та чіткої системи регулювання щодо створення повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища та стабільності ринку фінансових послуг з урахуванням міжнародних стандартів, а з іншого, враховувати специфіку законодавства, рівень вітчизняної економіки країни та її історичні традиції.

Одним з важливих «правових інструментів» євроінтеграційної політики України визначено Угоду про Асоціацію (Угода), відповідно до якої Україна та Європейський Союз прийняли на себе певний обов'язок вживати дієвих заходів щодо впровадження міжнародних стандартів та усунення найбільш обструкційних відмінностей між законами держав-членів у частині правил, яких дотримуються фінансові установи, та визнавати головними принципами повагу до верховенства права, суверенітету й територіальної цілісності держав, протидії розповсюдженню зброї масового знищення, боротьбу з корупцією й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності для посилення відносин між Сторонами [1, с. 65].

В процесі приведення національного законодавства та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire* Україна має застосовувати відповідні норми актів Європейського Союзу згідно з положеннями про горизонтальні адаптації, які викладено у Доповненні XVII-2 до Угоди, зокрема, які визначені Директивами № 2006/48/ЄС, № 2006/49/ЄС, № 2002/87/ЄС, № 2001/24/ЄС, № 86/635/ЄС, № 2001/65/ЄС тощо.

Зазначені акти вторинного законодавства Європейського Союзу запроваджують єдині умови та узгоджені стандарти щодо розвитку економічних та фінансових відносин, які вестимуть Україну до поступового наближення до внутрішнього ринку ЄС. Міжнародні стандарти є результатом систематичної практики та політичного консенсусу, універсальним механізмом для встановлення відносин в економічній та фінансовій сферах, основним інструментом процесу інтеграції [1, с. 68].

Проте, на нашу думку, при цьому не слід обмежуватись виключно досвідом правового регулювання таких відносин в межах Європейського Союзу. Оскільки у світовій фінансовій системі розрізняють дві моделі: «англо-саксонську» або «біржеву», яка притаманна для країн: США, Канади, Австралії та Британії, та «германську» або «європейську», якої дотримується країни ЄС.

Основним інвестиційним джерелом «біржевої» інституційно-правової моделі є фондовий ринок. Так, за даними Finbold, на Сполучені Штати припадає більше половини відносного обсягу світового фондового ринку, а саме 55,9 % (станом на січень 2021 року) [2].

До характерних особливостей фінансового ринку США можна віднести наступні: стійку тенденцію до розвитку крупних фінансових корпорацій з виробництва високотехнологічних продуктів; реалізацію масштабних проєктів шляхом проведення експортно-імпортних операцій;

глобалізацію фінансових операцій через фондовий ринок; уніфіковану та прозору нормативну базу у сфері цінних паперів та фондових бірж; відсутність єдиного фінансового регулятора; розвинута система саморегульованих організацій, які є автономними у приватно правовому регулюванні [3, с. 175].

«Європейська» модель навпаки передбачає домінування інституту банку в економіці країн. Така модель є характерною для деяких країн Європи. Слід відмітити, що сьогодні відбувається процес стирання чітких розмежувань фінансових систем.

Проте, фінансова система Німеччини представляє собою типовий приклад «банко центральної моделі», до основних особливостей якої можна віднести: пріоритет банківського кредитування, як інструменту фінансування; розвинутий потенціал промислового виробництва; незначний розвиток повноцінного фондового ринку; консолідовану систему з надзору за фінансовими послугами, яка представлена єдиним регулятором; відсутність саморегульованих організацій як альтернативних органів з надзору за ринком фінансових послуг [3, с. 177].

Що стосується України, то її систему фінансових послуг важко розглядати з точки зору приналежності до конкретної інституційно-правової моделі, оскільки сьогодні вона й досі знаходиться в процесі становлення. Хоча у 2000 роках спостерігалась тенденція до розвитку «банко орієнтованої» системи у структурі фінансового сектору, оскільки станом на 01.01.2008 року в Україні діяло 175 банків, на тепер – їх 72.

Отже, після такого довготривалого падіння, деякий період вітчизняні банки втрачали довіру клієнтів. А з початку 2021 року депозитна база банків дещо збільшилась (станом на кінець жовтня приріст гривневих коштів бізнесу становив 10,4 %, населення – 8,5 %). Банківське кредитування поживляється (з початку року гривневі кредити корпоративного сектору зросли на 20,2 %, домогосподарств – на 23,8 %) [4]. Сьогодні в країні діє програма «Доступні кредити 5-7-9 %», за якою держава компенсує підприємцю частину кредитного навантаження. Адже якщо розглянути умови «Доступного кредиту» для придбання та/або модернізації основних засобів на прикладі Приватбанку, то виявляється інша картина: ставка 90 днів: гривня – 13 %; євро – 4,5 %; долар США – 5,5 %; 180 днів: гривня – 14 %; євро – 5 %; долар США – 6 %; 270 днів: гривня – 15 %; євро – 5,5 %; долар США – 6,5 % [5]. Втім як розмір максимальної ставки за кредитним лімітом в Німеччині складає 6,55 %, а мінімальної 1,85 %.

Разом з цим в країні набуває розвиток інституту небанківських фінансових установ (станом на 1 липня 2021 року в країні працює 1 872 компанії, зокрема, страхових компаній – 181, кредитних спілок – 308, фінансових компаній – 958, ломбардів – 287 та 138 юридичних осіб-лізингодавців) [6], які надають послуги щодо залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; з надання коштів у кредит, гарантій, фінансового лізингу та факторингу; у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення; фінансові платіжні послуги.

Таким чином, сьогодні небанківські фінансові установи поряд з банками стають рівноправними учасниками ринку фінансових послуг. За останні роки Урядом України прийнято низку Законів України, зокрема, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та підзаконних актів, якими запроваджено загальні правові засади інституту фінансових послуг, Єдиного Регулятора фінансових установ в особі Національного банку України тощо.

Іншою значною подією, що носить суто нормативно-правовий характер, стало те, що Верховною Радою України від 14.12.2021 року прийнято Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» за реєстраційним № 5065, який має бути ґрунтовною основою для всього ринку фінансових послуг, положення якого ураховують останні тенденції розвитку світової фінансової інфраструктури та встановлюють основні принципи та засади діяльності фінансових установ, захисту прав споживачів при отриманні таких послуг, а також ключові питання державного регулювання і нагляду за діяльністю на ринку фінансових послуг.

Адже цей Закон набирає чинності з 1 січня 2024 року, тому ще два роки поспіль регулювання питань з надання фінансових послуг відбуватиметься відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Аналізуючи останні зміни вітчизняного законодавства у сфері надання фінансових послуг, можна відмітити деякі запозичення «англо-саксонської» системи права, зокрема в частині прийняття таких нормативних актів як: «Про затвердження Вимог до договорів, які укладаються під час провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами», «Про внесення змін до Положення про функціонування фондових бірж» тощо. Адже вітчизняний фондовий ринок тільки розвивається, тому його інституційна складова менш розвинута, ніж в інших країнах. Для подальшого впровадження такої моделі в Україні, за думкою фахівців, перш за все, необхідно розробити прозору нормативну базу; наступним кроком мають бути створені умови для ефективного функціонування підприємств та промислових виробництв, а також розвиток всіх сегментів ринку: державних цінних паперів, ринку валют, акцій найбільших національних компаній тощо. Такі послідовні дії сприятимуть становленню повноцінного фондового ринку як одного з найважливіших джерел фінансування господарської діяльності.

Враховуючи те, що питання адаптації законодавства щодо регулювання ринків фінансових послуг до європейських стандартів, як інтеграційний процес, має інституційний, правовий та міжнародно-договірний характер, його реалізація передбачає вдосконалення правового ін-

струментарію у сфері надання фінансових послуг шляхом оновлення законодавства, встановлення уніфікованих положень щодо понятійного апарату в цій сфері, зокрема, усунення колізійних норм між правовими актами, які регулюють такі відносини.

А одним з важливих принципів питання адаптації національного законодавства щодо регулювання ринків фінансових послуг до європейських стандартів залишається принцип розумного підходу щодо залучення значного досвіду з координації фінансових ринків різними країнами задля подальшої розбудови в Україні гнучкої та, в той же час, ефективної системи, враховуючи як міжнародні стандарти так і особливості вітчизняного законодавства, рівень економіки країни та її природні цінності.

Література:

1. Інституційно-правове забезпечення майнових інтересів держави та суб'єктів приватного права в умовах регіональної нестабільності: збірник наукових праць / За заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. Д. Крупчана. Київ, 2021. 340 с.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1Ek66oiDxoYKbrwEV-FPZye-dK8XxIGIV/view>.

2. На США приходится 56% общей стоимости мирового фондового рынка. URL: <https://www.finam.ru/analysis/newsitem/na-ssha-prihoditsya-56-obsheiy-stoimosti-mirovogo-fondovogo-rynka-20210418-11000>.

3. Методологічні питання приватного права: монографія / за ред. докт. юрид. наук, проф., академіка (дійсного члена) НАПрН України О. Д. Крупчана та докт. юрид. наук, проф. З. В. Ромовської.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1ybTuFUTJMpPhOzUBDrssNJagrlpN9AiY/view>.

4. Ситуація на фінансових ринках України у жовтні 2021 року. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=bdaef722-c9fe-4ae5-ae8a-8cb5a68bff13>.

5. Офіційний сайт Приватбанку.

URL: <https://privatbank.ua/business/kreditnaja-linija>.

6. НБУ: про підсумки року регулювання та нагляду за небанківськими фінустановами.

URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu---pro-pidsumki-roku-rehulyuvannya-ta-nahlyadu-za-nebankivskimi-finustanovami>.

ЗАХИСТ ПРАВ АКЦІОНЕРІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА МИРНЕ ВОЛОДІННЯ МАЙНОМ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Славко А.С.

*кандидат юридичних наук
Сумський державний університет*

Банківська система є «кровоносними судинами» економіки, забезпечуючи належне оформлення платежів, кредитування та зберігання і примноження коштів. Саме тому регулюванню банківської діяльності приділяється значна увага як на державному, так і на регіональному рівні. Для належного функціонування банківської системи остання має користуватись довірою з боку населення, для чого необхідними передумовами є стабільність та стійкість перед кризовими викликами. Саме на